

Xabier Coluig
escriptor

Zoraida Burgos i Matheu, la "poeta bibliotecària" (16/21)

Zoraida Burgos va naixer a la plaça d'Alfons de Tortosa el 10 de març de 1933, filla de Ramon Burgos, interventor de l'Estat en Ferrocarrils, natural d'Extremadura, i de la tortosina Zoraida Matheu, mestressa de casa aficionada a les arts.

Una Zoraida de poc més de tres anys va haver de veure esclatar la Guerra Civil amb el ferotge bombardeig sobre la ciutat que això va comportar. En ser evacuada Tortosa, la família al complet va traslladar-se a una caseta rural que tenien de camí a Bitem, actual entitat municipal descentralitzada, però en aquell temps encara pedania de Tortosa, on van refugiar-se de la guerra passant algunes penúries però mai gana o misèria absoluta. No van tornar a la ciutat fins al 1940, quan, un cop acabada la guerra i començada la reconstrucció, la mare Zoraida es preparava per al naixement de la seva segona filla i la xiqueta Zoraida es preparava per a donar inici a la seva educació.

"Els passadissos amples, polsosos, sorollosos, retronadors, les portes fosques de les aules espaioses i inhòspites, d'un marró conventual, les taules i els bancs d'església, llargs, destartats, incòmodes, on cabíem cinc o sis alumnes per fila, nois i noies, aquelles rengleres de xiquets desorientats que arribàvem d'escoles i de pobles diferents. [...] Pissarres grosses, negres o verdoses. Pissarres que engolien. I el fred, el fred invasor de la llarga postguerra del qual no ens en despeníem ni a casa, ni a classe, ni tan sols durant els moments accelerats dels jocs [...]."

"Els meus primers anys, els de la infància i els de l'adolescència, plàci-

dament viscuts, van transcórrer entre l'olor humida de les canyes i el llot, vora el riu, i el perfum salobre de les aigües del mar. En una dualitat aquàtica perfecta. Aquells anys, com el poeta, fotografiava metàfores i olors."

Així recorda la nostra protagonista, en dos fragments del seu text *Blanc sobre negre*, l'etapa més tendra de la seva existència i l'assistència al col·legi de les Teresianes, durant la seva educació primària, i a l'antic institut del carrer Montcada, durant la secundària. En la biografia que el 2019 en va escriure Montse Castellà, dedicava unes sentides paraules al mestre que va marcar tan decisivament tota una generació d'intel·lectuals de la postguerra: "menció a part hauria de dedicar a mossèn Manyà, amb qui sempre m'hi he sentit en deute. El llibre *Vespres* està dedicat a la seua memòria, a manera de pòstum agraïment [...] parlava de sant Tomàs i de les proves de l'existència de Déu, és clar, però d'ell també vam aprendre, i per a mi va ser enormement important, a estudiar sense llibres, amb apunts, a traure'n l'essencial d'una lliçó, a resumir i ordenar els pensaments. Eren conegudes les seues controvèrsies, que organitzava cada curs, i que no eren més que interessantíssimes discussions entre alguns alumnes sobre temes de religió. Vaig apreciar, entre moltes altres coses, la rotunditat, la brevetat i la senzillesa dels raonaments deductius dels sil·logismes".

Acabat el batxillerat i superat l'examen d'estat, Zoraida Burgos va enfil·lar el camí de Barcelona per estudiar biblioteconomia a principis dels anys 50 del segle XIX. En una entrevista que va concedir a l'Anna

Ballbona, publicada a l'*Ara.cat* el 17 de febrer del 2018, ho explicava d'aquesta manera: "Vaig ser bibliotecària a Amposta i a Tortosa. També vaig estar un any a Ulldecona i he fet alguns viatges, a la Central de Los Angeles i a Rotterdam, on vaig demanar una beca del Ministeri i vaig estar molt a gust. Volia estudiar químiques, però al final em vaig matricular a l'Escola de Bibliotecàries. M'ha agradat molt, la feina. Però no la vaig estudiar per vocació. Vaig agafar una carrera més curta perquè l'any següent havia de venir la meua germana a estudiar a Barcelona". Entre l'estada a Barcelona per fer carrera i la posició de directora a la Biblioteca Popular de Tortosa, aconseguida el 1983, Burgos va contraure matrimoni amb Ferran de Torres, advocat i un dels líders més reconeguts del PSUC a la regió, amb qui va tenir dos fills: la Zoraida, el 1964, i el Ferran, el 1967.

L'any 1971 va ser doblement important en la seua trajectòria literària: d'una banda, l'editorial Joventut va publicar-li els contes infantils *Les perdiuetes de les potes vermelles*, *Les cul·leretes de lluna*, *El mussol que va obrir*

els ulls de dia i *La negreta Safu i el Narcís*; d'una altra banda, veia la llum el seu primer poemari *D'amors, d'enyors i d'altres coses*, el qual va ser guardonat amb el prestigiós premi Màrius Torres.

En paraules d'Emigdi Subirats en un article per al *SETMANARI L'EBRE*, "tenia 38 anys, i es convertia en la primera notable veu literària femenina de les comarques centrals dels Països Catalans. Abans de la seua aparició en l'àmbit literari, hi havia hagut algun intent de voluntarisme per part d'algunes dones territorials aficionades a les lletres de principis de la centúria passada (Enriqueta Ferrús, de Vinebre, Fina Mar, resident a Alcanar, Maria Llaó "Montserratina" del Perelló), i ben poca cosa més".

"Els meus escrits són, realment, un conjunt de fragments. Amb les paraules intento explicar o, més aviat explicar-me, el sentit d'una cosa que sempre m'ha semblat inexplicable, el perquè de la vida. A més, l'excés de paraules em fa nosa. En escriure voldria arribar al nucli de la idea. Sense massa ornaments. Intento fer, però, intel·ligible, allò que vull transmetre. La poesia em permet aquest exercici ascètic, despullar el llenguatge", escrivia Zoraida Burgos a la introducció de la col·lecció *Tasquets*, que el 2012 recollia de manera breu alguns dels seus escrits.

"La meua poesia, com la de tants altres poetes de la meua època, va estar classificada com a poesia realista, poesia social. Era fruit del temps difícil que vivíem. Un temps de censures, de negacions; no podíem reivindicar els nostres drets a la llengua, al pensament lliure. L'únic mitjà de revolta que ens quedava era escriure poesia,

que probablement era considerada una afició fosca, inútil, sense perill. No obstant això, una part de la meua poesia, ja en aquells moments, feia referència a sentiments personals. Ara, en els darrers llibres, la meua reflexió gira entorn d'aquells aspectes de la vida que han estat sempre en el fons de tota poesia: el pas del temps, l'amor, la mort, l'emoció produïda per instants de bellesa, la recuperació de la memòria... Introspecció, preguntes que em faig, sense resposta" li admetia a Anna Zaera al llarg de l'entrevista que li va fer, publicada el 18 de setembre del 2015 a *Surdeca-sa.cat*. "Escrivia els meus primers poemes sense massa reflexió, sense pensar en la forma, eren poemes d'urgència. Després, crec que a partir de *Vespres* sempre he intentat trobar el ritme, més que la rima, els accents, la paraula exacta".

"En realitat, tot el que jo escric és una autobiografia perquè no tinc imaginació. El llibre *Blaus* és cronològic. Comença quan estava a les monges i va pujant. I per això vaig pensar que era una base per a una autobiografia literària, apòcrifa. [...] En el segon llibre ja havia assistit a una lectura de *La pell de brau*, de Salvador Espriu a l'Escola de Bibliotecàries" explicava a l'Anna Ballbona, tot fent referència a una de les veus poètiques que més reconeix que l'ha influït.

Tot i que no té escrúpols en admetre que no ha perseguit mai una carrera literària i que simplement s'ha limitat a expressar allò que li ha resultat necessari, la veritat és que el 2018 va ser condecorada amb el premi de la crítica de poesia catalana pel seu llibre *Convivència d'aigües*, que en conté l'obra poètica completa.